

8. Павлуцкий Г. Наиболее ранние свидетельства литературных памятников о построении деревянных церквей XVII и XVIII вв. [Электронный ресурс] / Г. Павлуцкий // Чтения в Историческом обществе Нестора Летописца. – Киев, 1904. – Кн. 18, вып. 2. – С. 40–42. – Режим доступа: <http://starietknigi.info>.
9. Павлуцкий Г. Памятники церковной каменной архитектуры стиля «empire» в Полтавской губ. [Электронный ресурс] / Г. Павлуцкий // Чтения в Историческом обществе Нестора Летописца. – Киев, 1906. – Кн. 19, вып. 4. – С. 94–97. – Режим доступа: <http://starietknigi.info>.

Bohatikova O.V.

CHURCH ARCHITECTURE UKRAINE

XVII - XIX CENTURIES. IN THE CREATIVE HERITAGE OF G. PAVLUTSKY

In the present article the author characterizes the main works of G. Pavlucky about wooden and stone church architecture. The author pointed features of architecture, which got into the field view of the researcher. She also focuses on the conclusions made G. Pavlucky relatively origination of church architecture.

Key words. Church architecture, architecture, temple, sacred building, icon screen.

УДК 008: 316.73

Борщ О.В.

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ПРОБЛЕМИ КУЛЬТУРНОЇ ДИНАМІКИ У КУЛЬТУРОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

В статті приділяється увага феномену культурних змін, пояснюється термін «культурний процес», проводиться аналіз і систематизація динаміки культури з позицій лінійної, циклічної та синергетичної парадигми.

Ключові слова: культурні зміни, культурний процес, динаміка культури.

Сучасний період розвитку світового співтовариства проходить під знаком змін, які відбуваються в усіх сферах суспільного життя. Ці процеси настільки стрімкі, що іноді не завжди можна відразу дати ту чи іншу підсумкову характеристику явищ культури. Але методологія дозволяє це зробити, використовуючи принцип розвитку як засіб пізнання об'єкта.

Серед наукових джерел, які презентують дослідження динамічного стану культури, увагу дослідників привертають характеристика темпоральної мінливості культури (Л.Вайт, А.Л.Кребер, П.Сорокін, Е.Дюркгейм та ін.), а з розвитком теорії самоорганізації матерії, трансформації складних систем збільшився інтерес до розгляду проблем культурних змін (праці М.Кагана, Ю.Лотмана, А.Пелипенко, Ю.Богущького, В.Шейко).

У центрі предметної сфери статті виявляється динамічна сутність культурних змін, які безпосередньо визначають розвиток і функціонування культури. Завдання статті полягає у вивченні та систематизації основних культурологічних праць, які розглядають культурну динаміку.

У широкому філософському сенсі культура - сукупність різних речей і явищ, які втілюють результати перетворення природної та суспільної дійсності в процесі історичної практики людства [4]. Незважаючи на численність підходів до визначення культури - описовий, історичний, нормативний, ціннісний та інші - можна помітити, що загальним її

принципом є рух, основною властивістю якого стає передача, трансляція всього культурно-історичного досвіду людства.

Зміни стають іманентною властивістю культури, які поєднують як внутрішні тимчасові трансформації культурних явищ, так і зовнішні, що взаємодіють між собою. Вони відбуваються з небувалими швидкостями і споруджують область динаміки культури в найбільш значимі розділи культурології. У поле вивчення даної галузі науки ходять не тільки характер змін, а й обставини, причини їх виникнення, які відбуваються в суспільстві. Також інтерес представляють стадії еволюції культурно-історичного процесу, описуються ознаки, за якими можливо оцінювати дійсність. Гуманітарний вектор культури, який ми можемо назвати основоположним, дозволяє простежити будь-які зміни в духовному житті людства.

В теорії культури є чимало різних підходів до дослідження феномена динаміки культури. Дослідники в більшості випадків мають єдину думку, що основу всіх культурних процесів становлять певні тенденції, в яких ми спостерігаємо зміни відносин між самою культурою і різними рушійними факторами або соціальними механізмами культури.

Динаміка культури насамперед виявляється в культурних процесах. Культурний процес можна розглядати як механізм, тобто сам перехід в зміні одного стану іншим в момент взаємодії елементів системи. Такими елементами можуть бути її структурні одиниці, які залежать від рамок даної системи. Вивчення процесу полягає в тому, що об'єктом інтересу стає стан системи на певний момент часу. Вона має особливу будову і конфігурації, а в більш пізній час може перетворюватися в інший стан. Таким чином, основна властивість процесу полягає в постійній зміні.

Культурний процес включає в себе всі взаємодії, які відбувалися з елементами протягом усієї людської історії. Приймаючи таку точку зору, ми маємо на увазі, що культурний процес - це великий і єдиний процес, який охоплює різні культурні традиції, цінності в усі періоди і на всіх територіях.

Проте, в теорії культури цей процес можуть розглядати як єдиний і неподільний, так і виділяють окремий сегмент культурного процесу або окремої країни чи певного історичного періоду. При вивченні окремої частини процесу можна виявити певні закономірності, які впливають на загальні зміни.

Крім просторового і часового визначення можна логічно розкласти культурний процес на кілька його підпроцесів. Культурологи розкладають цілісний культурний процес на такі складові його процеси, як еволюція, винахід, дифузія, акультурації, інтеграція, сегментація та ін ..

Як зазначив А.Л. Кребер «ці різні процеси в абстракції здаються настільки ясно і чітко розмежовані, що, виявляється, складаються у взаємодії і взаємопов'язані. Часто вони діють одночасно, так що одне і те ж явище може бути розглянуто як приклад двох або трьох з них. Цей постійний взаємозв'язок процесів є характерною особливістю культури» [1, с. 424].

Отже, культурний процес можна визначити як взаємодію, в рамках системи, елементів, що належать до класу культурних явищ. Цей процес яскраво описаний Леслі Вайтом як потік взаємодіючих культурних елементів - інструментів, вірувань, звичаїв і т.д. У цьому процесі взаємодії кожен елемент впливає на інші, а ті, в свою чергу, діють на нього [1, с. 422].

У науковій літературі поняття «динаміка культури» почало активно використовуватися у другій половині ХХ століття. Це пов'язано з розширенням поля теоретичної думки, так як з'являються нові описи механізмів зміни культури, характеристики різноманітних динамічних типів і форм, а також вивчаються фактори і передумови культурного розвитку.

На сьогоднішній день у світовій науковій думці склався величезний понятійний апарат ідей, уявлень і концепцій, завдяки якому ми можемо дати науково-філософське

трактування динаміки культури з різних точок зору, як з позицій закономірності еволюційних змін, історичного розвитку, так і з позицій сучасних постмодерністських теорій про фрагментарності культурних динамічних полів.

Зв'язок з філософією виносить динаміку культури на більш високий понятійний рівень, що дозволяє говорити про еволюцію культури, революції культури, культурний прогрес, культурний регрес, культурну епоху, культурний ренесанс, культурний декаданс, криза культури (цивілізації), безвиході культури (цивілізації).

Широкий спектр культурологічних робіт про сутність динамічних змін свідчить про різноманіття позицій в розумінні характеру даного процесу. Аналітики сходяться на думці про значимість лінійних векторів розвитку в динамічних змінах. Однак, він не є єдиним і провідним принципом. Його доповнюють або чергують фазові, циклічні або етапні зміни, в свою чергу, утворюють хвильовий або круговий розвитку.

Такого роду зміни ведуть до збагачення і диференціації культури. Іноді можливі і зворотні результати, які спрощують культурне життя, що призводить до занепаду і деградації, а в підсумку приходять до критичної точки - культурної кризи.

Дослідники, як особливий стан, виділяють культурний застій, де досить таки тривалий час не змінюються цінності, норми, смисли, знання. Цей стан культури дещо схожий з стійкими культурними традиціями, однак останні при застої здатні пригнічувати інновації.

Спробуємо узагальнити типи культурних процесів, які зустрічаються в культурологічній літературі.

Вихідними і універсальними для розуміння динаміки культури є культурні зміни, то є різні стани культури в двох і більше тимчасових точках. Культурні зміни - це будь-які трансформації культури, до числа яких відносяться явища, позбавлені цілісності і чітко вираженої спрямованості руху. Поняття динаміки культури тісно пов'язане з поняттям «культурні зміни», але вони не тотожні. Культурні зміни вмещають більше руху з менш виразними і яскравими характеристиками, ніж ті, що властиві культурної динаміці.

Серед культурологів, які звертають увагу на важливість проблеми визначення динаміки культури, існує різне розуміння її в рамках культурологічного чи соціологічного підходів.

Ця різниця знайшла відображення в навчальних посібниках з культурології. Так, звертаючись до теми «Динаміка культури» Б.С. Єрасов [3] з позицій культурології розглядає її як сукупність різних процесів і тенденцій, виділяючи 9 типів змін різного масштабу й рівня. Це фазовий або етапний тип; культурна динаміка, яка веде до зміни духовних стилів, культурних жанрів і напрямів, орієнтації і мод; зміни, які ведуть до збагачення і диференціації культури або відносин між різними її елементами, культурна динаміка, яка характеризується як культурний застій; зміни, що ведуть до послаблення диференціації або усунення якихось елементів культури або раніше стійких норм та ідеалів, спрощення культурного життя, і визначається як занепад і деградація культури; тип динаміки культури, який визначається як криза культури; тип динаміки культури, якому властиві циклічні зміни; відродження; перетворення, або трансформація.

Такі варіанти культурних змін, що виділяються культурологами, як правило, поодиноці не можуть охопити культуру в цілому. Навпаки, особливістю будь-якої культури є її синтетичний, багатосаровий характер, тому в ній можуть відбуватися одночасно зміни, направлені в різні сторони і з різною швидкістю.

Якщо розглядати соціокультурну динаміку, то дослідники Я. Фліер [10], Б.Єрасов [3], Н.Багдасар'ян [7] дотримуються єдиної думки про джерела, які формують і підтримують зміни рис культури в часі і просторі в результаті впливу зовнішніх і внутрішніх сил:

- Культурогенез або інновація - процес мінливості, якій властиві народження нових форм культури. Він протікає постійно, а не тільки на етапі зародження культури.

- Спадкування традицій як наступність у передачі досвіду від одного покоління до наступного (у деяких роботах цей момент характеризується як «культурна спадщина»).

- Трансмутація виникає при виході за кордон загального обсягу знакового втілення культури, тобто культура виявляється ширше її фрагментованого застосування, виникає протиріччя, в результаті якого в деяких фрагментах соціокода з'являються нові або модифікуються вже наявні елементи знання.

- Культурна дифузія (культурне запозичення) - цей процес охоплює просторово-часові рамки розповсюдження зразків культури, що веде до обміну елементами соціального досвіду, взаємодії та взаєморозуміння.

При вивченні самобутності культури, ми акцентуємо увагу не тільки на можливості передачі досвіду від одного покоління до іншого всередині суспільства (тобто горизонтальна передача). Нас також цікавить здатність того чи іншого соціоісторичного організму до передачі культури в рамках єдиного простору світової культури, коли, зародившись у культурному середовищі, явище культури здатне закріпитися в іншому суспільстві.

Одним з окремих випадків культурної дифузії можна вважати діалог, який передбачає не навчання всіх культур однією мовою і, відповідно, єдиній системі цінностей, як це було в епоху пан'європейського гегемонізму. Діалог означає вміння найбільш розвиненої культури говорити з кожним культурним суб'єктом на його власній мові.

- Трансформація культурних форм: модернізація, розвиток, деградація, криза. Одним з методів трансформації сучасної культури є свідоме насадження культурних стереотипів, які зсередини здатні стимулювати ці процеси трансформації всієї системи культури. Вона реалізується не через руйнування окремих ланок системи (як це відбувається в революції), а настає фронтально, послідовно модифікуючи всю систему.

- Реінтерпретації, тобто зміна смислів і символічних характеристик культурних явищ - постійна динаміка і трансформації семіотичності і ціннісних систем, а також їх внутрішня релятивність в рамках культури забезпечують динамізм і перманентно розширення семантичних тіл культури.

- Синтез - змістовний зсув в результаті з'єднання різнорідних елементів. Він являє собою взаємодію і з'єднання культурних елементів. У результаті з'являється нове культурне явище, яке постає з іншими якісними характеристиками, що відрізняє його від початкових складових. Синтез проявляється в тому випадку, якщо будь-яка культура освоює досягнення в тих сферах, недостатньо розвинених в ній самій, але при цьому виробляє нові характеристики, що надає самобутність, при зберігається вихідній основі.

Означені типи культурної динаміки дотримуються лінійного розвитку, але культурні форми, які виявляються ініціаторами подальшого руху, мають різну енергію, тому корінні зміни можна спостерігати там, де культурні явища постають з новими якісними характеристиками. На наш погляд, корінні зміни яскраво простежуються в трансформації та реінтерпретації.

Найбільш теоретично вичерпне дослідження, присвячене культурної динаміці, викладені в роботі А. Карміна «Культурологія». Автор дає характеристику об'єктам, які організовують рушійні сили культури - суспільству, творчості; відзначає форми взаємодії між культурою та історією, і описує механізми культурної динаміки. А. Кармін [5] виділяє 10 позицій, які ініціюють культурну динаміку. А саме традиційна та інноваційна культури; постфігуративна, кофігуративна і префігуративна культура; темпоральні розшарування культури; ритміка культурних процесів; поступовість та вибухи; синергетичне трактування культурної динаміки; динаміка ідеалів; семіотичні процеси; структурні зсуви в культурному просторі; взаємодія культур.

На наш погляд, така позиція при вивченні динаміки культури є вичерпною, і охоплює практично всі варіанти, які необхідні для здійснення культурних змін. Але, на жаль,

дослідник не глибоко торкається механізмів окремих процесів, а тільки намічає загальні тенденції динамічної зміни.

Більшість соціологів і вчених-суспільствознавців XIX століття розглядали динаміку соціокультурних змін головним чином з позицій виявлення і визначення різних лінійних тенденцій, послідовних стадій розвитку, історичних тенденцій і законів еволюції досліджуваних явищ. В результаті більшість відкритих ними «однакових змін» набували лінійний характер. У такому руслі представлені дослідження засновників американської та європейської культурологічної думки Лестера Ф. Уорда, Г.Т. Бокля, Г.Спенсера, Е.Дюркгейма та інших [9].

У XX столітті стала розширюватися критика положень лінійної теорії соціокультурних змін та лінійних законів, сформульованих біосоціальними науками минулого сторіччя.

У сучасній критиці лінійних теорій вчені акцентують увагу, що такий принцип динамічних змін - один з багатьох можливих, і щоб лінійний рух відбулося в «чистому вигляді», необхідно обмежити об'єкт від впливу зовнішніх сил. Можливо тому або іншим подібним причин, теорія вічних лінійних тенденцій все частіше відкидалася і замінювалося на іншу, яку можна було б назвати принципом межі в лінійної тенденції зміни. Як зазначає П.Сорокін, згідно з цим принципом, лінійно розвиваються лише деякі соціокультурні явища впродовж обмежених відрізків часу, які відрізняються для різних соціокультурних одиниць. Через постійні зміни самих одиниць, зміни і безперервного впливу величезного числа зовнішніх по відношенню до них сил, тимчасово лінійний характер їх руху порушується і змінюється «поворотами і відхиленнями»; в результаті глобальний процес соціокультурної зміни набуває нелінійний характер.

Проаналізувавши історію культурологічної думки, П.Сорокін дає характеристику підходів до вивчення лінійних соціокультурних явищ, і фактори, яким приділялася увага дослідників.

Вчений вказує на ретельне вивчення постійних сил, або факторів, соціокультурні зміни та постійні прояви соціокультурного життя і організації. Це могли бути різні форми енергії або космічні сили, які могли впливати на соціальні та культурні явища починаючи з економічних змін і закінчуючи підйомом і падінням націй (В. Оствальд, Е. Солвей, Л. Винарський, В. Бехтерев, О. Ханінгтон, В. С. Джіванс, Г.-Л.Мур та ін. [9]).

Другий підхід зводиться до вивчення постійних і повторюваних рис соціокультурної зміни, що проявилися в глибокому вивченні постійних і завжди повторюваних процесів соціокультурного універсуму. Значне місце в соціології XX століття займають дослідження таких завжди повторюваних процесів, як ізоляція, контакт, взаємодія, амальгамація, культивування, винахід, імітація, адаптація, конфлікт, відчуження, диференціація, інтеграція, дезінтеграція, організація, дезорганізація, дифузія, конверсія, міграція, мобільність, метаболізм та ін. (Габріель Тард, Георг Зіммель, Леопольд фон Візе, Роберт Е. Парк, Ернст У. Берджесс, С. А. Росс, Еморе Богардуса, Коррадо Джині, П. Карлі).

Третім проявом уваги до повторюваних процесів було інтенсивне вивчення стійких і повторюваних значимо-причинно-функціональних зв'язків між різними космосоціальними, біосоціальними та соціокультурними змінами, і виступають в соціокультурному світі як постійно мінливі.

Нарешті, четвертим проявом уваги до стійких і повторних аспектів соціокультурної зміни стало вивчення постійно повторюваних ритмів, осциляції, флуктуацій, циклів і періодичності в ході соціокультурного процесу. (Л. Вайт, П.Сорокін)

На протиположність лінійної концепції, широке поширення одержали ідеї циклічності (у деяких роботах такий підхід називається полілінійній), де дослідники виявляють ряди ритмів з двома, трьома, чотирма і більшим числом фаз, періодичних і не періодичних, коротких і

тривалих, у вузьких і широких, простих і складних соціокультурних процесах. Культурні зміни проявляються в самих різних послідовностях: спіралях, круговоротах, човниковому (інверсійному) і хаотичному русі. Циклічний рух було відзначено в мистецтві - П.Сорокіним, О.Шпенглером, в економічних процесах - М.Туган-Барановським, М.Кондратьєвим, І.Шумпетером, в культурних зразках - А.Л.Кребер; в історії функціонування великих соціокультурних систем і суперсистем - О.Шпенглером, Арнольдом Дж.Тойнбі, П.Сорокіним, Е.Тоффлер та іншими.

Синергетична парадигма, яка пояснює закони природознавчих наук, самої природи, останнім часом стала популярною для опису змін у культурологічних дослідженнях. Багато аналітиків виявляють схожість між розвитком природи і культури, такі як багатоваріантність, нелінійність (ми говорили вже про циклічність в рамках однієї і тієї ж культури і про різні темпи культурної еволюції), необоротність (коли непомічені фактори можуть викликати різкі та незворотні зміни).

Можна відзначити, що останнім часом все більше уваги приділяється розробці синергетичного підходу в оцінці культурних змін. Найбільш докладно він розроблений в працях А. Ахієзера [2], Є.Князевої, С. Курдюмова [6], Г. Малінецького [8] та ін.. Синергетика надає нову модель розвитку світу і розхитує усталений погляд розвитку історії з позицій стадіально-лінійних концепцій.

Синергетична модель соціокультурної динаміки являє собою постійну зміну станів порядку і хаосу з безперервним виникненням напружених моментів перелому - точок біфуркації. Психіка, інтелект, культура вивчаються як надскладні динамічні системи і як антентропійний фактори. Культуру, співвідношення культури і суспільства в рамках синергетичної моделі можна представити як нерівноважні системи особливого типу.

Нелінійність, біфуркаційні механізми розвитку і еволюційні кризи випливають із глобальної суперечливості соціоприродних і внутрішньосоціальних відносин. Синергетичний підхід дозволяє не тільки пояснити багато феноменів культури як системи, а й передбачити ряд її сутнісних властивостей і напрямків розвитку. Властива людині свобода вибору може істотно, особливо, в точках біфуркації, змінювати траєкторію руху соціокультурної системи.

Таким чином, на зміну уявленню про чітко структурованих динамічних формах: лінійної, циклічної приходять інше розуміння. При синергетичному розгляді нерівноважності оцінюється як позитивний, творчий чинник розвитку. Навпаки, досягнення «рівноваги» для будь-якого елемента системи означає відсутність можливості утворення нових структур, і розглядається як процес, що передує стагнації або навіть виродження. Використання ідей синергетики і знання законів самоорганізації дозволяють інтерпретувати будь-які соціокультурні утворення, які існували або існують, як самоутворені структури. Нелінійний опис апріорі передбачає співіснування на різних етапах історичного розвитку різних типів таких структур, які, розвиваючись за нелінійними законами, народжуються, видозмінюються, взаємодіють один з одним, помирають.

Такі революційні зміни знаменують собою фундаментальні переломи історичних процесів, а в культурі та філософії вказується на зміну парадигми.

Широкий спектр описів проблем соціокультурної динаміки, яку ми представили в загальних рисах, показала лише деякі підходи до її визначення. В цьому руслі слід зазначити, що динамічні процеси в культурі - явище багатфакторне і носять складний характер. Дослідники пропонують свої моделі опису динамічних змін, які відбуваються в культурі.

Огляд теорій лінійної, полілінійної та нелінійної динаміки дозволяють дослідити культурні явища, які відбулися в культурному просторі, з різних сторін і допоможе скласти найбільш повну картину сучасної культурної ситуації.

Список використаної літератури

1. Антология исследований культуры. Т.1. Интерпретация культуры. Санкт–Петербург: Университетская книга, 1997. – 728 с
2. Ахиезер. А.С. Логика культуры и глобализации на рубеже тысячелетий// Культура на рубеже XX – XXI веков: глобализационные процессы Спб.: Нестор–История, 2009. 280 – 304
3. Ерасов Б.С. Социальная культурология: Учебник для студентов высших учебных заведений. – Издание третье, доп. и перераб. – М.: Аспект Пресс, 2000. – 591 с.
4. Закович М.М.. Культурологія: українська та зарубіжна культура. Навчальний посібник /М.М.Закович .– К.: Знання, 2007.– 567 с.
5. Кармин А.С. Культурология / А.С. Кармин [2–е изд., перераб. и доп.] – СПб.: Лань, 2003. – 928 с.
6. Князева Е. Синергетический вызов культуре [Электронный ресурс]/ Е.Князева. – Режим доступа. – <http://spkurdyumov.narod.ru/EVOL.htm>
7. Культурология: Учеб. для студ. техн. вузов / Колл. авт., под ред. Н. Г. Багдасарьян. – 3–е изд., испр. и доп.– М.: Высш. шк., 2001.–511 с.
8. Малинецкий Г.Г. Нелинейная динамика – ключ к теоретической истории?/ Г.Г.Малинецкий// Общественные науки и современность.– 1996. – № 4. – С. 98– 112.
9. Сорокин П.А. Социокультурная динамика и эволюционизм [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://lib.rin.ru/doc/i/79635p.html>
10. Флиер А.Я. Культурогенез / А.Я.Флиер. – М. : РИК, 1995. – 128 с

Borshch O.V.

CONCEPTUAL APPROACHES TO THE PROBLEM OF CULTURAL DYNAMICS IN CULTURAL STUDIES

The modern period of development of the world community marked by the changes taking place in all spheres of public life. The subject of the article is to identify the dynamic nature of cultural change, which directly determine the development and function of culture. The aim of the article is to examine and organize major cultural works that address the cultural dynamics.

Changes are inherent characteristic of culture, combining both internal temporary transformation of cultural phenomena and external interacting. They occur with unprecedented speed and relate the dynamics of culture in the region the most significant sections of Cultural Studies. In the theory of culture there are many different approaches to the study of the dynamics of the phenomenon of culture. Researchers in most cases have a common view that the basis of all cultural processes constitute certain trends that we are seeing changes in the relationship between culture and the very different driving factors or mechanisms of social culture.

The dynamics of culture is primarily manifested in the cultural process that occurs with the elements of culture throughout human history. Culturologists laid holistic cultural process such constituent processes as evolution, emergence, diffusion, acculturation, integration, etc. .

The cultural process may be defined as the interaction in the system elements, wherein each element affects the other, and those in turn, act on it.

In the scientific literature, the concept of "cultural dynamics" began actively used during the second half of the twentieth century. Today in the world of scientific thought has developed an extensive conceptual system of ideas, beliefs and concepts by which we can give a scientific and philosophical interpretation of the dynamics of culture from different perspectives, both from a pattern of evolutionary change, historical development, and from the standpoint of contemporary postmodern theory fragmentation of the cultural dynamic fields. Analysts agree on the significance of linear vectors of dynamic changes. However, it is not the sole and leading principle. Its complementary phase, cyclic or landmark changes that form a wave or circular development. Such

changes lead to the enrichment culture and differentiation. Sometimes the reverse is also possible results that facilitate cultural life, leads to the decline and degradation, and eventually come to the critical point - a cultural crisis.

Among the cultural studies that pay attention to the importance of the problem of determining the dynamics of culture, there are different approaches. Researchers identify the following changes: innovation, cultural heritage, transmutation, cultural diffusion (borrowing), the transformation of cultural forms, reinterpretation, synthesis. These types of cultural dynamics follow a linear development, as opposed to the linear concept, widespread ideas cyclicity, where researchers discover rhythms series with two, three, four or more phases in simple and complex socio-cultural processes.

Cultural changes are manifested in a variety of sequences, spirals, the cycle, the shuttle (inversion) and chaotic motion. Cyclic movement was noted in the arts - P.Sorokin, in economic processes –M. Tugan-Baranovsky, N. Kondratyev, J. Schumpeter, cultural patterns - A. L. Kroeber; in the history of the operation of large socio-cultural systems and supersystems - O. Spengler, A. Toynbee, P.Sorokin, A. Toffler et al.

It may be noted that in recent years more and more attention is given to developing a synergistic approach to the assessment of cultural change. Most detail he developed in the works of A. Akhiezer, E.Knyazeva, S.Kurdyumov, G.Malinetskiy et al .. Synergetics provides a new model of the world, and undermines the settled view of history from the standpoint of stage-linear concepts. The wide range of descriptions of problems sociocultural dynamics that we presented in outline, showed only some approaches to its definition. In this vein, it should be noted that the dynamic processes in the culture - and multifactorial phenomenon are complex. Researchers offer their model describing the dynamic changes that occur in culture.

Key words: *cultural processes, cultural changes, the dynamics of culture*

УДК 371.036([470+571]+477)

Винокурова Н. В.

ЕВОЛЮЦІЯ ЕСТЕТИЧНОЇ ОСВІТИ В РОСІЇ ТА УКРАЇНІ: ПРАКТИЧНИЙ ДОСВІД РОБОТИ

У статті, на основі дворічного практичного досвіду роботи у Російській Федерації, розглядається тривалий період трансформації шкільної галузевої системи освіти, який має зовнішній та внутрішній вплив, як з боку особистості людини, так і з боку соціальних інститутів РФ. Досліджується взаємодія двох головних структур шкільної освіти – академічної (традиційної) та додаткової (естетичної), які мають коливання на рівні нестійких показників, та мають самостійні багатоваріативні системи еволюції. Ці дві рухливі системи протягом тривалого часу перетворилися на нові якісні структури освіти, які мають регіональні та національні особливості на базі федеративного устрою держави. Вони отримали правовий статут в законах та Федеральних державних стандартах першого, другого покоління та майбутнього третього.

Стаття розглядає питання адаптації дітей у шкільній спільноті за допомогою створення позитивного емоційного оточення. На цьому емоційному пробудженні формуються "емоційні фахові навички" та "емоційні ролі", які мають мету скорегувати на зменшення нові негативні компоненти навчання, такі, як старі та нові помилки, які постійно повторюються, а також створити умови позитивної емоційної інтелектуальної